СУЧАСНИЙ СТАН СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ АФРИКИ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ ТА ПРОГНОЗ НА МАЙБУТНІ РОКИ

CURRENT STATE OF COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND AFRICAN COUNTRIES IN THE FIELD OF FOREIGN TRADE IN GOODS AND FORECAST IN THE FUTURE

УДК 339.56

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastuct55-3>**Коляда О.В.**к.е.н., доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки
Університет державної фіскальної служби
України**Городнича К.В.**магістрант
Університет державної фіскальної служби
України**Kolyada Olena**University of the State Fiscal Service
of Ukraine**Gorodnycha Kateryna**University of the State Fiscal Service
of Ukraine

У статті розглянуто зовнішньоекономічні зв'язки України та Африканського континенту у сфері торгівлі товарами. Досліджено динаміку та товарну структуру торгівлі з Африкою, виділено основні аспекти співпраці в даному напрямі. У ході дослідження виявлено бурхливий розвиток країн даного континенту: спостерігається зростання населення та зростання ВВП країн. Виходячи з того, що зовнішньоторговельні операції сьогодні відіграють важливу роль в економіці нашої країни і вона є важливою матеріальною основою для співпраці між країнами та вагомий складник безпеки держави, як зовнішньої, так і економічної, проведено прогноз показників експорту на наступні роки на базі попередніх. У статті подано товарну структуру торгівлі з даними країнами, проаналізувавши яку зроблено висновки про важливість даного спрямування торговельної співпраці. Наведено ймовірні варіанти налагодження зв'язків та надано практичні рекомендації щодо поліпшення співпраці між Україною та країнами Африканського континенту.

Ключові слова: експорт, зовнішня торгівля, країни Африки, прогнозні показники, товарна структура, економічний розвиток.

В статье рассмотрены внешнеэкономические связи Украины и Африканского континента в сфере торговли товарами. Исследованы динамика и товарная структура торговли с Африкой, выделены основные аспекты сотрудничества в данном направлении. В ходе исследования выявлено бурное развитие стран данного континента: наблюдается рост населения и рост ВВП стран. Исходя из того, что внешнеторговые операции сегодня играют важную роль в экономике нашей страны и она является важной материальной основой для сотрудничества между странами и весомой составляющей безопасности государства, как внешней, так и экономической, проведен прогноз показателей экспорта на последующие годы на базе предыдущих. В статье дана товарная структура торговли с данными странами, проанализировав которую сделаны выводы о важности данного направления торгового сотрудничества. Приведены возможные варианты налаживания связей и даны практические рекомендации по улучшению сотрудничества между Украиной и странами Африканского континента.

Ключевые слова: экспорт, внешняя торговля, страны Африки, прогнозные показатели, товарная структура, экономическое развитие.

This article examines the foreign economic relations of Ukraine and the African continent in the field of trade in goods. The dynamics and commodity structure of trade with Africa are studied, the main aspects of cooperation in this direction are highlighted. The study revealed the rapid development of the countries of the continent: there is population growth and GDP growth. Despite such positive growth rates of the above indicators, a very serious problem for Africa is the provision of food products, the need for which has always existed, and is now exacerbated as a result of rapid population growth and effective demand. With insufficient domestic food production in the countries of the continent, the food problem is solved by imports, the scale of which is quite significant. Based on the fact that foreign trade operations today play an important role in the economy of our country, the forecast of export indicators for the coming years was made on the basis of previous ones. Of particular importance is foreign trade against the background of ever-increasing economic and technological imbalances, increasing the impact of non-economic factors on global processes, the gradual slowdown in economic growth in leading economies. This actualizes the expediency of revising the vectors of cooperation in Ukraine's foreign trade. The article presents the commodity structure of trade with these countries, analyzing the conclusions about the importance of this area of trade cooperation. The main crops that make Ukraine one of the world leaders are cereals and fodder crops, including wheat, corn, barley, sunflower, sugar beet, tobacco, legumes, fruits and vegetables. Possible options for establishing ties and practical recommendations for improving cooperation between Ukraine and the countries of the African continent are given. Today and in the future, the African continent is one of the main importers of agricultural products, which allows Ukraine, as an exporting country, to realize its potential in increasing exports. An analysis of recent years indicates that Africa is one of the leading exporters of Ukrainian products. At the same time, Africa is experiencing rapid economic and social development, which gives grounds for increasing cooperation with the continent.

Key words: exports, foreign trade, African countries, forecasts, commodity structure, economic development.

Постановка проблеми. Сучасні реалії міжнародної конкуренції є доволі жорсткими на міжнародних ринках товарів, а зовнішня торгівля, своєю чергою, є одним із головних інструментів провадження зовнішньоекономічної політики кожної країни. Роль зовнішньої торгівлі дуже важко переоцінити, адже вона забезпечує країни необхідними товарами для життєдіяльності, з одного боку, та виступає головним елементом бюджетних надходжень – з іншого. Саме тому Україні варто спрямувати вектори співпраці на найбільш

вигідних партнерів, у яких є попит на ті товари, в яких наша країна має потужний потенціал.

Одними з таких партнерів виступають країни Африканського континенту, які попри бурхливий розвиток потребують забезпечення сільськогосподарською продукцією для задоволення потреб зростаючого населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зовнішньоторговельні орієнтири завжди цікавили науковців та були досліджені як вітчизняними, так і зарубіжними вченими, серед яких: О.П. Антонюк,

В.М. Лисюк, О. Маслак, І. Куценко, Г. Ерман, В.П. Гринь, Ф. Хайек, Г. Хамела, Г. Хекшер, Дж. Хікс, О. Білорус, Б. Губський, Т. Циганкова.

Метою дослідження є аналіз африканського напрямку зовнішньої торгівлі України та прогноз на майбутні роки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зовнішня торгівля сьогодні є одним з основних джерел валютних надходжень для кожної країни й України зокрема. Вона є важливою матеріальною основою для співпраці між країнами та вагомий складник безпеки держави, як зовнішньої, так і економічної.

Особливої значимості зовнішня торгівля набуває на тлі постійно зростаючих економічних і технологічних дисбалансів, збільшення впливу неекономічних чинників на глобальні процеси, поступового сповільнення економічного зростання у провідних економіках. Це актуалізує доцільність перегляду векторів співпраці у зовнішній торгівлі України.

Останнім часом головним статтями експортних товарів України є сільськогосподарська продукція та продукти харчової промисловості, динаміку яких відображає графік на рис. 1.

Аналізуючи дані на вищенаведеному графіку, можна спостерігати, що починаючи з 2015 р. експорт сільськогосподарської продукції має тенденцію до зростання, максимальний обсяг якого був у 2019 р. та становив майже 26% від загального обсягу експорту товарів України. Саме тоді експорт продуктів рослинного походження становив 12 914,543 млн дол. США, що на 38% більше, ніж 2015 р.

Останнім часом основним експортним товаром України стає саме продукція сільського господарства та харчової промисловості, частка якої у загальному експорті товарів зросла з 27,2% в 2015 р. до 41,0% в 2020 р. [3].

Україна зміцнює свої позиції на світовому аграрному ринку – входить до десятки найбільших світових виробників зерна і олійного насіння та займає лідируючі позиції серед експортерів цієї продукції. За прогнозами, до 2030 р. виробництво зерна в Україні сягатиме 80 млн т, а експортний фонд перевищить 50 млн т [5].

Динамічне зростання експортних можливостей України сприяє розширенню її ринків збуту. Варто звернути увагу на ринок Африки, адже сьогодні це один із регіонів, що має досить високі темпи розвитку, на що вказують дані рис. 2.

Починаючи з 2016 р. спостерігається динамічний розвиток Африканського регіону, на що вказують позитивна динаміка ВВП та населення даного континенту. Станом на 2020 р. приріст населення порівняно з попереднім роком становив 3%, досягнувши показника 1 324 млн осіб, а ВВП, своєю чергою, зріс на 5%, тобто становив 2 588,3 млрд дол. США. Порівнюючи ці показники з кризовим для Африки 2016 р., зростання населення відбулося на 10%, а ВВП – на 17%. На протязі досліджуваного періоду після спаду в 2016 р., коли населення зменшилося на 7%, щорічний приріст ВВП перевищував приріст населення, який у середньому становив 4–5% на рік, що для сучасної світової економіки є показником прогресу.

Країни Африки досить тривалий час демонструють найвищі темпи зростання населення. За оцінками ООН, сукупна чисельність населення регіону наблизилася до 1 млрд жителів, що не набагато менше, ніж у Китаї чи Індії, й удвічі більше, ніж у країнах ЄС чи Північної Америки. А до 2050 р., за прогнозами, воно має подвоїтися. Таке збільшення чисельності жителів відбувається за одночасної швидкої урбанізації – випереджаючого зростання населення міст, особливо великих портових і столичних агломерацій.

Рис. 1. Динаміка експорту України основних статей товарів у 2015–2020 рр. (тис дол. США) [2]

Рис. 2. Динаміка зростання населення та ВВП Африки з 2015 по 2020 р. [12]

Досить позитивним аспектом є те, що африканцям є чим розплачуватися за дедалі більший імпорту товарів, адже темпи їхнього економічного зростання стабільно випереджають швидкість приросту населення.

Попри такі позитивні темпи зростання вищенаведених показників досить серйозною проблемою для Африки є саме забезпечення продовольчими товарами, потреба в яких існувала завжди, а нині загострюється як результат швидкого зростання чисельності населення і платоспроможного попиту. За недостатнього внутрішнього виробництва продуктів харчування в країнах континенту продовольча проблема вирішується за рахунок імпорту, масштаби якого досить значні.

Африканські країни сьогодні у більшості українців асоціюються переважно з чимось далеким та екзотичним. Проте зміни, які відбуваються у цьому регіоні впродовж останніх десятиліть і мають усі підстави тривати принаймні до середини нинішнього століття, перетворюють його на один із найперспективніших ринків збуту для українських товарів.

Потужний потенціал України в даній сфері та зацікавлені платоспроможні країни Африки

сприяють розвитку економічних відносин, які будуть взаємовигідні для обох сторін.

Україна має досить стійкі відносини з африканськими країнами у сфері експорту, адже нині країни Африки в експорті продуктів харчування з України займають третє місце після країн ЄС та Азії (рис. 3).

Африканський континент у 2020 р. становив 12% від загального українського експорту, та Африку не варто позиціонувати як один великий одноманітний ринок, оскільки всі країни цього континенту відрізняються між собою рівнем розвитку, національними особливостями населення, наявністю об'єктів інфраструктури тощо, що впливає на обсяг і структуру експорту.

Згідно з вищенаведеними даними (рис. 4), обсяги торгівлі, зокрема експорт, України з країнами Африки збільшувалися в 2015–2019 рр. й досягли свого максимуму в 2019 р. Максимального обсягу експорту товарів з України до країн Африки досягнув у 2019 р. 4 970,8 млн дол. США, що на 2,5% більше, ніж попереднього року. Середній щорічний приріст експорту з України до Африканського континенту становить 2–3%. Імпорт товарів з африканських

Рис. 3. Баланс експорту товарів України за регіонами світу в 2020 р. (%) [2]

Рис. 4. Динаміка зовнішньої торгівлі товарами між Україною та країнами Африки в 2015–2020 рр. (млн дол. США) [2]

держав також збільшувався у цей період, найбільшого обсягу сягнувши у 2019 р. – 784,9 млн дол. США. Середній щорічний приріст імпорту товарів з Африки до України становив 1,2%.

На жаль, асортимент експортованої продукції часто становить недостатньо оброблено сировину, наприклад зерно, яке вже на місці переробляють у борошно, що вагомо зменшує додану вартість. Але загальний вал експорту зростає, особливо в аграрній сфері. У табл. 1 наведено товарну структуру українського експорту до основного торговельного партнера – Єгипту.

Аналіз зовнішньої торгівлі товарами України з країнами Африки показує позитивні тенденції, адже експорт має досить великі обсяги. Для більш детального аналізу та визначення показників на наступні періоди доцільним буде спрогнозувати обсяги експорту за допомогою лінійної лінії тренду (рис. 5).

У ході дослідження за допомогою лінійної функції було виявлено позитивну тенденцію на три наступних роки.

Отримані прогнозні показники на 2021 р. свідчать, що експорт товарів з України до країн Африки

становитиме 4 972,41 тис дол. США, у 2022 р. він сягне 5 183,04 тис дол. США та в 2023 р. експорт становитиме 5 393,67 тис дол. США.

Така тенденція є, звісно, прогнозом на основі стану торгівлі попередніх років, але модель є адекватною, на що вказує показник величини достовірної апроксимації R^2 , який становить 0,7. Чим більше цей показник буде наближений до 1, тим достовірнішою вважатиметься модель.

Збільшення кількості споживачів вітчизняного експорту закономірно спостерігається у найбільш розвинутих державах регіону, які демонструють високі показники економічного зростання, – на сході та півдні Африки. Це стосується передусім стабільних країн узбережжя Індійського океану, особливо Кенії та Танзанії [9].

Розглянемо динаміку українського експорту до ключових партнерів на Африканському континенті (рис. 6).

Головним партнером України є Єгипет, адже на нього припадає лівова частка загального експорту до Африки – майже 35%. Єгипет – головний партнер України на півночі континенту. Країна зі 100-мільйонним населенням має розвинуту

Рис. 5. Прогнозна модель обсягів експорту товарів України до країн Африки на 2021–2023 рр. [2]

Таблиця 1

Товарна структура зовнішньої торгівлі України з Єгиптом за 2020 р. [2]

	Вартість (млн дол. США)	У % до загального обсягу
Зернові культури	1119,802	69,20
Жири та олії тваринного або рослинного походження	99,022	6,12
Тютюн і промислові замітники тютюну	64,463	3,98
Насіння і плоди олійних рослин	36,727	2,27
Чорні метали	198,592	12,27

Рис. 6. Динаміка українського експорту товарів до ключових партнерів Африканського континенту в 2020 р. (млн дол. США) [2]

індустрію, але обмаль сільськогосподарських земель, тому активно закуповує зерно.

Також на зерновому ринку лідером зі споживання експорту з України є Туніс: 2019 р. країна увійшла до десятки імпортерів української пшениці у світі. У 2020 р. Африка посіла третє місце серед регіонів світу (після ЄС та держав Азії) за обсягами закупівлі української сільськогосподарської продукції на загальну суму 3,3 млрд дол. США. Тобто понад 60% нашого експорту до регіону становлять саме продовольчі товари.

Висновки з проведеного дослідження.

Африканський континент сьогодні та в перспективі є одним з основних імпортерів сільськогосподарської продукції, це дає змогу Україні як країні-експортеру реалізувати свої можливості у нарощуванні експорту. Аналіз останніх років указує на те, що Африка займає одні з перших позицій в експорті української продукції. Та поряд із цим в Африці спостерігається бурхливий як економічний, так і соціальний розвиток, що дає підстави для нарощування співпраці з даним континентом.

Африканські ринки є одними з найбільш перспективних для продажу української продукції, оскільки в регіоні спостерігається тенденція зростання населення (головним чином, завдяки швидкій урбанізації). Поряд із цим зростає платоспроможність регіону та місцевих жителів завдяки тому, що темпи економічного зростання випереджають швидкість приросту населення.

Проведений аналіз указує на те, що за останні роки відбулося помітне нарощування обсягів експорту. Незважаючи на те що в 2020 р. обсяги були дещо меншими, ніж попереднього року, прогнозний аналіз на наступні три роки вказує на збільшення експорту у досить швидкому темпі.

Українським експортерам варто переглянути товарну структуру та збільшувати обсяг експорту саме обробленої продукції, що матиме позитивний вплив на економіку України за рахунок збільшення доданої вартості товарів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Латій Г. Зона вільної торгівлі з Єгиптом могла стати хабом для заходження на ринки Африки. *УКРІНФОРМ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2296373-gennadij-latijposol-ukraini-v-egipti.html> (дата звернення: 15.04.2021).
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 15.04.2021).
3. Антонюк О.П., Лисюк В.М. Країни Азії – головний партнер України в торгівлі агропродовольчими товарами. *Економіка харчової промисловості*. 2018. URL: <https://journals.onaft.edu.ua/index.php/fie/article/view/1388> (дата звернення: 15.04.2021).
4. Україна збільшила експорт сільськогосподарської продукції на 14%. *Українська правда*. 2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2020/02/20/657297/> (дата звернення: 15.04.2021).
5. Сільське господарств в Україні. *Правовий вісник Insights*. 2020. URL: <https://dlf.ua/ua/silске>

gospodarstvo-v-ukrayini/#main (дата звернення: 15.04.2021).

6. Відкрити Африку. Нові ринки для українського експорту. *Український тиждень*. URL: <https://tyzhden.ua/Economics/169033>.

7. Ерман Г. Сонце сходить над Африкою: як цей континент може врятувати економіку України. *BBS newc: Україна*. 2018. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-44941330> (дата звернення: 18.04.2021).

8. L'Egypte, L'Algérie et le Maroc sont le plus gros importateurs du ble dans le monde // Maghreb Emergent. URL: <https://maghrebemergent.info/L-Egypte-L-Alg%C3%A9rie-et-le-Maroc-sont-le-plus-gros-importateurs-du-ble-dans-le-monde/> (дата звернення: 15.04.2021).

9. World Trade Organization International Trade Statistics. URL: http://www.wto.org/english/res_e/statistics/its2020_e/its2020_e.pdf (дата звернення: 20.04.2021).

10. Організація об'єднаних націй (ООН). Статистика. URL: <https://www.un.org/development/desa/ru/key-issues/statistics.html> (дата звернення: 20.04.2021).

REFERENCES:

1. Gennady Latiy The free trade zone with Egypt could become a hub for entering African markets // *UKRINFORM*. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2296373-gennadij-latijposol-ukraini-v-egipti.html> (accessed 15 April 2021).

2. State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 15 April 2021).

3. Antonyuk OP, Lisyuk VM Asian countries are Ukraine's main partner in agri-food trade. *Economics of the food industry*. 2018. Available at: <https://journals.onaft.edu.ua/index.php/view> (accessed 15 April 2021).

4. Ukraine has increased exports of agricultural products by 14%. *Ukrainian Pravda*. 2020. Available at: <https://www.althoughda.com.ua/rus/news/2020/02/20/657297/> (accessed 15 April 2021)

5. Agriculture in Ukraine. Legal Bulletin Insights. 2020. Available at: <https://dlf.ua/ua/silske-gospodarstvo-v-ukrayini/#main> (accessed 15 April 2021).

6. Discover Africa. New markets for Ukrainian exports. *Ukrainian week*. Available at: <https://tyzhden.ua/Economics/169033> (accessed 15 April 2021).

7. Herman G. The sun rises over Africa: how this continent can save Ukraine's economy. *BBS newc: Ukraine*. 2018. Available at: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-44941330> (accessed 18 April 2021).

8. L'Egypte, L'Algérie et le Maroc sont le plus gros importateurs du ble dans le monde // Maghreb Emergent. Available at: <https://maghrebemergent.info/L-Egypte-L-Alg%C3%A9rie-et-le-Maroc-sont-le-plus-gros-importateurs-du-ble-dans-le-monde/> (accessed 15 April 2021).

9. World Trade Organization International Trade Statistics. Available at: http://www.wto.org/english/res_e/statistics/its2020_e/its2020_e.pdf (accessed 20 April 2021).

10. United Nations (UN). Statistics. Available at: <https://www.un.org/development/desa/en/key-issues/statistics.html> (accessed 21 April 2021).